

Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Kök Değerler Açısından İncelenmesi

(Examining of Social Studies Textbooks in Terms of Root Values)

Kemal KÖKSAL¹ Zeynep YAYLACI KILIÇ² Ümit YEL³ Sadettin ERBAŞ⁴ Bahadır KILCAN⁵

Makale Bilgileri

Article History

Alındı/Received:

12/06/2022

Düzeltilme alındı/ Received
in revised form:

07/07/2022

Kabul edildi/Accepted:
25/07/2022

Article Type:

Araştırma Makalesi
Research Article

DOI:

10.48174/buaad.52.1

Öz

Türkiye’de çağın gerekliliklerine uyumlu bireyler yetiştirmek amacıyla 2018 yılında derslerin öğretim programlarında bir takım değişikliğe gidilmiştir. Bu değişikliklerden birisi olarak görülen kök değerler daha önceki programın aksine sadece sosyal bilgiler dersi öğretim programında değil diğer derslerin öğretim programlarında da yer almıştır. Mevcut çalışmada sosyal bilgiler dersi öğretim programı temel alınarak oluşturulan ilkököl 4. sınıf, ortaokul ve imam hatip ortaokulu 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki metinlerde kök değerlerin yer alma durumları incelenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımına dayalı olarak planlanan çalışmada doküman incelemesine bağlı olarak Milli Eğitim Bakanlığı ve Talim Terbiye Kurulu tarafından onaylanan dört sosyal bilgiler kitabından veriler elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analizi betimsel analize uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Analiz neticesinde incelenen sosyal bilgiler ders kitaplarındaki metinlerde bulunan kök değerlerin hem kök değerler ve sınıf seviyesi hem de sosyal bilgiler öğretim programında yer alan öğrenme alanları bağlamında dengeli bir dağılım gözetilmeden gelişigüzel yer aldığı saptanmıştır. Buradan hareketle sosyal bilgiler ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kök değerlerin sınıf, öğrenme alanları ve kök değerler bağlamında dengeli bir dağılım gözetilerek yeni ders kitaplarının oluşturulması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler:

Sosyal bilgiler, ders kitapları, kök değerler.

© 2022 BUAAD-BIJAR. Tüm hakları saklıdır.

Kaynak gösterme / To cite this article:

Köksal, K., Yaylacı Kılıç, Z., Yel, Ü., Erbaş, S., & Kılcan, B. (2022). Sosyal bilgiler ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 74-87.
doi:10.48174/buaad.52.1

Summary

It is the duty of societies of this time to ensure that the values that perform important tasks for societies and the people who create them can be seen in future generations and that the values adopted at the moment can be given to them. This task is carried out in a planned manner through values education activities through educational institutions. Values education can be evaluated as overall activities, at homes where individuals live, the institutions and clubs where they spend their time and in youth centers where religious organizations in which they are located as a result of a certain purpose can also be included, that individuals who have competence in value-adding activities is to evaluate whether the values inherent in their attitudes about themselves, others, and the community is effective for short term and long term peace and to reflect other values that may be more effective for the intended peace to put it distinctly (Robb, 1998). The most important share in values education is carried out in schools that are educational

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Gazi Üniversitesi, koksalk@gazi.edu.tr

² Doktora öğrencisi, Gazi Üniversitesi, zeynepyylc@gmail.com

³ Dr., Gazi Üniversitesi, umtyel@gmail.com

⁴ Dr., Gazi Üniversitesi, s.erbas66@gmail.com

⁵ Doç. Dr. Gazi Üniversitesi, bahadir@gazi.edu.tr

institutions. The values education activity given in schools inevitably takes place in every activity of the schools and in almost every behavior in the school. For example, when teachers are choosing subjects and textbooks, giving assignments and distributing notes (Harris, 1991, p.31) values education takes place while the rules of the classroom and the school are being established, various activities are being carried out, and even behaviors that exist in the school stakeholders are occurring. Perhaps the most important share in the realization of values education in schools is in the courses aimed at being taught in a planned and programmed manner. It is known that the programs of these courses and the textbooks created on the basis of these programs are also part of the values education, which is formed both in a planned and implicit sense. This situation, which mentioned the importance of values education, led to a number of changes related to values in Turkey in 2018, and as a result of the changes made, the curriculum of the courses taught in secondary schools were reorganized throughout the curriculum. With this arrangement, a title called "Our Values" was created in the curriculum and ten root values were mentioned under this title.

In the current study, it is aimed to examine the status of the root values in all educational programs in social studies textbooks in accordance with the qualitative research perspective and the document analysis technique. The collection of the research data was obtained by examining the social studies textbooks in use. In the examined books, it was determined whether the root values (justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, benevolence) were found in social studies textbooks or not. Then, the data obtained were analyzed in accordance with the descriptive analysis method, which is one of the qualitative data analysis methods, and the findings part of the study was established.

By considering the findings obtained from the research, it is seen that the maximum root value exists in "Production Distribution and Consumption" learning area in the fourth grade of the primary school social studies book examined while minimum root value exists in "People, Places and Environments" learning area; the maximum root value exists in "Individual and Society" learning area in fifth grade of the secondary school and imam hatip secondary school social studies textbook while the learning area where there is no existence of root values is the "People, Places and Environments" learning area; the maximum root value exists in "Effective Citizenship" learning area in the sixth grade of social studies book while the learning area where there is no existence of root values is the "People, Places and Environments" learning area; finally the maximum root value exists in "Effective Citizenship" learning area in the seventh grade of social studies book while minimum root value exists in "People, Places and Environments" and "Science, Technology and Society" learning area.

It was determined that the book with the highest root value among the examined books is the primary school fourth grade social studies book and that the textbook with the least root value is the fifth-grade social studies textbook of the secondary school and imam hatip secondary school. Based on all these results, it can be seen that the root values do not show a balanced distribution in the relevant books. However, values education is not an activity that can be achieved by referring to it once, using the value too much, and not using any value at all. Therefore, it is recommended to recreate the texts in the primary and secondary schools-imam hatip secondary school social studies textbooks by taking into account both the learning areas and the root values and observing a balanced distribution.

Keywords: Social Studies, textbooks, root values.

GİRİŞ

Geçmişten günümüze insanın çeşitli nedenlerden dolayı bir arada yaşamaya istekli ya da zorunlu olması onların sosyal birer varlık olmalarını beraberinde getirmiştir. Sosyal bir varlık haline gelen insanın bu beraberliğinin toplumsal boyutlarda sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerle beraber yaşanan değişimlerin toplumların birlikte yaşama kültürüne zarar vermemesi, toplumsal karmaşıklıklar oluşturamaması, toplumlar tarafından kabul gören kültürel ve ahlaki birtakım kurallar olarak da nitelendirilebilecek olan değerlerin işleyişiyle mümkündür (Chowdhury, 2016; Türkyılmaz, 2021:159).

İnsanların ve toplumların hayatlarının merkezinde yer alan değer kavramı felsefeden sosyolojiye, psikolojiden ekonomiye kadar birçok farklı disiplin tarafından ilgilenilen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Günör, 2021:83). Bu durum hem değer konusundaki literatürde yer alan tanımlamaların hem de değer temalı çalışmaların çeşitliliğinin önünü açmıştır.

Değerler davranışlara yönelik genel kılavuzlar olarak hareket eden belirli eylemlerin iyi veya arzu edilir olduğuna karar verilen standartlara atıfta bulunmak için kullanılan (Halstead & Taylor, 2000:169); faydalı olan ve istenilen ya da ilgi duyulan ve bunlardan dolayı da ulaşılmak istenen (Gökalp, 2021:7); toplumdaki sosyal kontrol mekanizmalarının işleyişinde önemli bir yer teşkil eden (Özensel, 2021:61) referans noktaları olarak hareket eden ilkeler, temel inançlar, idealler (Halstead, 2005:4) ve bireylerin nasıl düşündüğü, nasıl karar verdiği ve nasıl davrandığı konusunda bir çerçeve sağlayan köklü inançlar (Brand, 1999:42) olarak görülmektedir. Yukarıda yer alan tanımlar, değerlerin insan hayatının her şeyini kapsayan bir ögesi gibi görünmesine yol açmaktadır ve bu durum çok çarpıcı bir gerçekliktir. Çünkü değerler hem insan zihnine hem de eylemine bağlıdır ve bireyler, kültürel gruplar ve toplumlar düzeyinde meydana gelirler (Johansson, Emilson, & Puroila, 2018:14).

Genel manada toplumlar, özelde ise insanlar için bu denli önemli görevler üstlenen değerlerin gelecek kuşaklarda görülebilmesi, onlara şu an benimsenen değerlerin kazandırılabilmesi bu zamanın toplumlarının görevidir. Bu görev planlı bir şekilde eğitim kurumları aracılığıyla değerler eğitimi faaliyetleri ile gerçekleştirilmektedir.

Değerler eğitimi, bireylerin yaşadıkları evlerin, vakitlerini geçirdikleri kurumların ve kulüplerin, belli bir amaç neticesinde buldukları dini kuruluşların da içerisine dâhil edilebileceği gençlik merkezlerinde değer kazandırma faaliyeti konusunda yetkinliği olan bireylerin kendi tutumlarının özünde bulunan değerleri kendilerinin, başkalarının ve toplumun kısa ve uzun vadeli huzuru için etkili olup olmadığını değerlendirmek ve amaçlanan huzur için daha etkili olabilecek başka değerleri de yansıtmak ve belirgin bir şekilde ortaya koymak için bireylere yardım edilen faaliyetler bütünü (Robb, 1998) olarak değerlendirilebilir. Görüldüğü gibi değerlerin kazandırılması olarak görülen değerler eğitimine bireyin vakit geçirdiği hemen her ortamın katkısı bulunmaktadır. Ancak son yıllardaki yapılan çalışmalar, değerler eğitiminde bireyin daha önceki kazanımlarının üzerine daha fazla çabaların harcanarak yenilerinin inşa edildiği ve değerler için gerekli güven ve öz yeterliğin sağlandığı yerler olan okulların daha etkin rolünün olduğu gözler önüne sermektedir (Cummings, 2009; Toomey, 2009:148).

Okul, değerlerin ve tutumların aktarılması ve karakterizasyonu süreciyle ilgili olarak iki kutuplu bir rol oynar. Bir yandan olumlu olarak kabul edilen değerleri güçlendirir ve diğer yenilerinin gelişimini teşvik eder, diğer yandan çocuğun eğitimsel gelişimine zarar veren ve okulun genellikle kabul ettiği değerlerle çelişen değerleri de değiştirir (Cummings, 2009:17). Okullarda verilen değerler eğitimi faaliyeti kaçınılmaz olarak okulların her etkinliğinde ve okuldaki hemen her davranışta gerçekleşir. Örneğin; öğretmenler konuları ve ders kitaplarını seçerken, ödevler verirken ve notları dağıtırken (Harris, 1991:31) sınıfın ve okulun kuralları oluşturulurken, çeşitli faaliyetler gerçekleştirilirken ve hatta okul paydaşlarında var olan davranışlar meydana gelirken bile değerler eğitimi gerçekleşmektedir.

Okullardaki değerler eğitiminin gerçekleşmesindeki belki de en önemli pay planlı ve programlı bir şekilde okutulması hedeflenmiş derslere düşmektedir. Bu derslere ilişkin programları ve onları temel alınarak oluşturulmuş olan ders kitaplarının da hem planlı hem de örtük manada oluşan değerler eğitiminin parçasını oluşturduğu bilinmektedir. Değerler eğitiminin önemine ilişkin bahsedilen bu durum Türkiye’de değerlerle ilgili birtakım değişikliklerin 2018 yılında yaşanmasını beraberinde getirmiş ve gerçekleştirilen değişiklikler neticesinde ortaokullarda okutulan derslerin müfredatlarının genelinde yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyle müfredatlarda “Değerlerimiz” adıyla bir başlık oluşturulmuş ve bu başlık altında on adet kök değerden (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) söz edilmiştir. On kök değerın kazandırılması aşamasında ise “değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır” (MEB, 2018:4) denilerek kök değerın eğitimi ile ilgili yeni hedeflenenler belirtilmiştir.

Yetkili kurumlar tarafından belirlenen değerlerin gelecek nesillere kazandırılmasında yetkin olan öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetini gerçekleştirirken, değerler eğitimi konusunda ortaya atılmış ve etkinliği ispatlanmış yaklaşımlarla beraber ilgili derse ve konuya uygun olan farklı yöntem, teknik ve stratejiler ile değerler eğitimi konu edinen materyallerden yararlanması beklenmektedir (Australian Government Department of Education, Science and Training, 2006: 56). Değerler eğitimi konu edinen materyaller arasında sayılabilecek olan ders kitapları “ilgili bakanlığa bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarının haftalık ders çizelgelerinde bulunan derslerin öğretim programlarına göre dizayn edilmiş ve okutulması uygun bulunmuş eserlerdir” (MEB, 2019). Bahsi geçen eserler, birlikte yaşamın ve toplumsal düzenin korunmasında ve sürdürülebilmesinde etkinliği bulunan, gelecek kuşakların değerler konusunda yeterliğe sahip olmasında ve gerektiğinde değerlerin toplumda yeniden şekillenmesinde önemli bir role sahiptirler (Yılar, 2016).

Alanyazın incelendiğinde hem diğer derslerin kitaplarını değerler ve kök değerler açısından inceleyen çalışmaların (Aslan, Coşkun-Keskin, ve Önder, 2019; Güzel-Candan ve Ergen, 2014; Çetin, Mutluoğlu, Yazlık, ve Erdoğan, 2021; Hatay-Uçar ve Çetinkaya, 2021; Küçükoğlu, Albayrak ve Serin, 2020; Kılcan, 2020; Muç ve Pamuk, 2020; Özay-Köse ve Gül, 2020; Öztürk ve Özkan, 2018; İnnalı, Pehlivan ve Aydın, 2017; Sayın, Orbay, Altunay-Şam, 2019; Şakiroğlu, 2020; Şentürk ve Aktaş, 2015; Türkmenoğlu, Akyol ve Çağınlar, 2021; Yılar, 2016) hem de sosyal bilgiler kitaplarını değerler açısından inceleyen çalışmaların (Aktan ve Padem, 2013; Akyol, 2015; Alimcan ve Altunay-Şam, 2017; Aran Can ve Demirel, 2013; Balcı ve Yanpar-Yelken, 2013; Çiçekli-Koç, Engin ve Genç, 2020; Erbaş, 2021; Ersoy ve Şahin, 2012; Güçlü, 2019; Kuş, Merey ve Karatekin, 2013) olduğu görülmektedir. Bunun yanında sosyal bilgiler dersinde yer alan tüm sınıf düzeyine ait hem 18 değerın (Oğuz-Haçat ve Demir, 2020) hem de kök değerlerin incelendiğini belirten (Tabak ve Yaylak, 2020) ve mevcut araştırma ile aynı materyalleri inceleyen çalışmalar mevcuttur. Ancak

bu çalışmalardan Oğuz-Haçat ve Demir (2020) tarafından ortaya konan çalışma, mevcut çalışma ile benzerlik göstermesine karşın bahsi geçen çalışma kök değerler açısından değil sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler temele alınarak gerçekleştirilmiştir. Öte yandan Tabak ve Yaylak, (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışma ise hem bazı kök değerlerin hem de bunların ilişkili olan alt değerlerin sosyal bilgiler ders kitaplarında yer almasını tespit etmek amacıyla yapılmış olmasına karşın sosyal bilgiler öğretim programında ve diğer öğretim programlarında ortak halde bulunan bazı kök değerlere (sabır, dostluk, öz denetim) yer verilmemiştir. Bu bağlamda mevcut çalışma sosyal bilgiler kitaplarındaki metinlerde yer alan bütün kök değerleri incelemesi bakımından yukarıda sözü edilen çalışmalara (Oğuz-Haçat ve Demir, 2020; Tabak ve Yaylak, 2020) katkı sağlar niteliktedir. Ayrıca çalışmanın mevcut sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan metinlerdeki kök değerleri tespit etmek ve kök değerlerin öğretime ve kazandırılmasına yardımcı olacağı, daha sonra hazırlanacak olan sosyal bilgiler ders kitaplarındaki kök değerler için metinsel içeriklerin oluşturulmasına da katkı sunacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışma nitel araştırma perspektifine uygun olarak tasarlanmıştır. Çalışmada veri toplamak amacıyla doküman analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman analizi literatürde; “Belgesel gözlem”, “mevcut kayıt ya da belgelerin veri kaynağı olarak sistemli incelenmesi”, “belge taraması” ve “kitaplık araştırması” gibi isimlerle adlandırılmakta ve “mevcut kayıt ya da belgelerin, veri kaynağı olarak, sistemli incelenmesi” olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2014). Doküman analizi, araştırılması planlanan olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman analizi tek başına bir veri toplama yöntemi olarak kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çalışma kapsamında veri toplama aracı olarak kullanılan ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları doküman analizine kaynaklık eden materyallerdir.

Verinin Kaynağı ve Verilen Toplanması

Araştırmanın verilerinin toplanması kullanımında olan sosyal bilgiler ders kitapları (4. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı –Tuna yayıncılık- Yazar Sami Tüysüz, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı- Anadol yayıncılık – Yazar Erhan ŞAHİN, 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı-MEB Yayıncılık- Yazarlar Faruk Gökalg Yılmaz, Hasan Bayraktar, Mustafa Kemal Özden, Murat Akpınar ve Ömer Evin, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı- MEB Yayıncılık –Yazarlar Gökhan Gültekin, Murat Akpınar, Mustafa Nohutcu, Pınar Özerdoğan ve Seher Aygün) incelenerek elde edilmiştir. İncelenen kitaplarda kök değerlerin (adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunup bulunmama durumları doküman analizi ile tespit edilerek araştırmanın bulgular kısmında yer verilmiştir.

Verilerin Analizi

Sosyal bilgiler ders kitaplarından elde edilen veriler nitel veri analiz yöntemlerinden birisi olan betimsel analiz yöntemi uygun olarak analiz edilmiştir. Betimsel analizle elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bunun yanında araştırmadan elde edilen bulguları yansıtmak için sık sık alıntılara yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu amaçla analiz sonucunda ulaşılan sonuçlar kitap içeriklerindeki kök değerlerin yer alma durumlarını gösterir frekans sayıları ile kök değerlerin her sınıf düzeyinde ve öğrenme alanlarında kaç adet yer aldığı tablolar halinde sunularak, kök değerlerin kitaplarda yer alma durumları sayfa numaraları ile birlikte verilerek bulgular kısmı oluşturulmuştur.

BULGULAR

Sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan kök değerlerin yer alma durumları bu kısımda sunulmuştur.

Tablo1. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Öğrenme Alanı Kök Değer Dağılımı

	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz Denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatansverlik	Yardımsverlik	Toplam
Birey ve Toplum				1		2	1	2		2	8
Kültür ve Miras			1			2	1	1	1		6
İnsanlar, Yerler ve Çevreler							1				1
Bilim, Teknoloji ve Toplum			1	1	2						4
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	1		1	3				6	1	3	15
Etkin Vatandaşlık		3					1	3	1	2	10
Küresel Bağlantılar		1				2				1	4
Toplam	1	4	3	5	2	6	4	12	3	8	48

4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında en çok kök değer bulunduran öğrenme alanı 15 kök değer ile Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı olurken, İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında ise sadece 1 tane kök değer tespit edilmiştir. Kitapta en çok geçen kök değer 12 kez ile sorumluluk kök değeri olurken; Adalet kök değeri ise sadece 1 kez yer almaktadır.

Tablo 2. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Öğrenme Alanı Kök Değer Dağılımı

	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz Denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatansverlik	Yardımsverlik	Toplam
Birey ve Toplum				1		1	1	2	1	2	8
Kültür ve Miras			1			2	2		1	1	7
İnsanlar, Yerler ve Çevreler											0
Bilim, Teknoloji ve Toplum			1		1	1		1			4

Üretim, Dağıtım ve Tüketim	1	1				1	2	5
Etkin Vatandaşlık					1	1	2	6
Küresel Bağlantılar					1	1		2
Toplam	0	1	2	2	1	6	4	32

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında en çok kök değer bulunduran öğrenme alanı 8 kök değer ile Birey ve Toplum olurken, İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında ise hiçbir kök değer tespit edilememiştir. Kitapta en çok geçen kök değer 7 kez ile yardımseverlik kök değeri olurken; Adalet kök değeri ise 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tespit edilememiştir.

Tablo 3. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Öğrenme Alanı Kök Değer Dağılımı

	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz Denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanserverlik	Yardımseverlik	Toplam
Birey ve Toplum	1		2		1	1	1	2		3	11
Kültür ve Miras	3					2		1		3	9
İnsanlar, Yerler ve Çevreler											0
Bilim, Teknoloji ve Toplum							1	1			2
Üretim, Dağıtım ve Tüketim							1	1	1	2	5
Etkin Vatandaşlık	3	1				4		1	3	1	13
Küresel Bağlantılar		1						1		1	3
Toplam	7	2	2	0	1	7	3	7	4	10	43

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında en çok kök değer bulunduran öğrenme alanı 13 kök değer ile Etkin Vatandaşlık öğrenme alanı olurken, İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında ise hiçbir kök değer tespit edilememiştir. Kitapta en çok geçen kök değer 10 kez ile yardımseverlik kök değeri olurken; öz denetim kök değerleri ise 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tespit edilememiştir.

Tablo 4. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Öğrenme Alanı Kök Değer Dağılımı

	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz Denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanserverlik	Yardımseverlik	Toplam
Birey ve Toplum						3	1	2			6
Kültür ve Miras	2	1			1	1	1	2	1	1	10
İnsanlar, Yerler ve Çevreler										1	1
Bilim, Teknoloji ve Toplum						1					1
Üretim, Dağıtım ve Tüketim						1	1	2		1	5
Etkin Vatandaşlık	2					4		2	2	1	11
Küresel Bağlantılar		1				2		1		1	5
Toplam	4	2	0	0	1	12	3	9	3	5	39

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında en çok kök değer bulunduran öğrenme alanı 11 kök değer ile Etkin Vatandaşlık olurken, İnsanlar, Yerler ve Çevreler ve Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanlarında ise 1'er kök değer tespit edilmiştir. Kitapta en çok geçen kök değer 12 kez ile saygı kök

değeri olurken; dürüstlük ve öz denetim kök değerleri ise 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tespit edilememiştir.

Tablo 5. Tüm Sınıf Düzeylerinde Öğrenme Alanlarındaki Kök Değerlerin Sayıları

	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Birey ve Toplum	8	8	11	6	33
Kültür ve Miras	6	7	9	10	32
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	1	0	0	1	2
Bilim, Teknoloji ve Toplum	4	4	2	1	11
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	15	5	5	5	30
Etkin Vatandaşlık	10	6	13	11	40
Küresel Bağlantılar	4	2	3	5	14
Toplam	48	32	43	39	162

Öğrenme alanları tüm sınıf düzeylerinde incelendiğinde sosyal bilgiler ders kitapları içerisinde en fazla kök değer 48 kez ile 4. sınıf ders kitabında, en az kök değer ise 2 kez ile 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. Kök Değerlerin Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz Denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımsızlık	Toplam
Birey ve Toplum	1	0	2	2	1	7	4	8	1	7	33
Kültür ve Miras	5	1	2	0	1	7	4	4	3	5	32
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	2
Bilim, Teknoloji ve Toplum	0	0	2	1	3	2	1	2	0	0	11
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	1	1	1	4	0	1	2	10	2	8	30
Etkin Vatandaşlık	5	4	0	0	0	9	1	7	8	6	40
Küresel Bağlantılar	0	3	0	0	0	5	1	2	0	3	14

Sosyal bilgiler ders kitaplarındaki öğrenme alanlarına göre incelendiğinde en fazla kök değer bulunduran öğrenme alanı 40 kök değer ile “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı olurken, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında ise tüm sınıf düzeylerinde sadece 2 kök değer tespit edilmiştir. En çok geçen kök değer 33 kez ile sorumluluk olurken, sabır kök değerinin ise sosyal bilgiler ders kitaplarında 5 kez geçtiği tespit edilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Kök Değerler ve Yer Aldıkları Sayfaların Numaraları

Kök Değerler	Sınıflar								Toplam
	4. Sınıf		5. Sınıf		6. Sınıf		7. Sınıf		
	f	s.n.	f	s.n.	f	s.n.	f	s.n.	
Adalet	1	136	0	-	7	17, 43, 54, 61, 195, 201, 213	4	52, 59, 199, 206,	12
Dostluk	4	159, 165, 168, 184	1	131	2	197, 222	2	46, 221	9
Dürüstlük	3	51, 117, 136	2	37, 112	2	15, 26	0	-	7
Öz Denetim	5	19, 115, 125, 141, 148,	2	10, 144	0	-	0	-	7
Sabır	2	104, 110	1	108	1	16	1	52	5
Saygı	6	28, 30, 41, 43, 194, 195	6	19, 37, 50, 112, 167, 190	7	24, 56, 80, 188, 198, 202, 207	12	15, 32, 36, 62, 151, 169, 197, 200, 206, 211, 220, 230	31
Sevgi	4	27, 43, 72, 165	4	19, 37, 50, 193	3	17, 142, 148	3	15, 86, 169	14
Sorumluluk	12	26, 27, 42, 132, 136, 136, 141, 138, 145, 157, 160, 163	5	10, 23, 100, 144, 166	7	14, 31, 43, 134, 174, 206, 232	9	30, 35, 48, 87, 161, 181, 199, 211, 227	33
Vatanseverlik	3	49, 136, 169,	4	23, 51, 172, 174	4	174, 200, 204, 211	3	54, 202, 213,	14
Yardımseverlik	8	26, 27, 123, 132, 147, 155, 165, 186	7	15, 18, 37, 132, 143, 158, 159	10	17, 20, 26, 53, 77, 80, 178, 181, 196, 235	5	85, 120, 168, 207, 230	30
Toplam	48		32		43		39		162

Yukarıdaki tabloya göre kitaplarda yer alan kök değerlerin daha önce sunulan tablolardaki bulguları destekler şekilde; sosyal bilgiler ders kitaplarındaki en fazla kök değer sorumluluk olduğu bunu sırasıyla saygı, yardımseverlik, sevgi, vatanseverlik, adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim ve sabır kök değerlerinin takip ettiği görülmektedir. Bunun yanında sınıf bazında bakıldığında da kök değerlerin en fazla dördüncü sınıfta daha sonra da sırasıyla altıncı sınıfta, yedinci sınıfta ve en az da beşinci sınıfta yer aldığı görülmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Toplumun devamlılığının ve huzurunun sağlanmasında anahtar rol oynadığına inanılan değerler gerek planlı ve programlı bir şekilde eğitim kurumları ve oralarda okutulan dersler aracılığıyla gerekse örtük bir şekilde gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Değerlerin eğitim kurumlarındaki dersler aracılığıyla kazandırılmasında ders kitapları önemli bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda mevcut çalışma, Türkiye’de 2018 yılında yenilenen sosyal bilgiler öğretim programının

yansıması olarak görülebilecek olan ilkokul, ortaokul ve imam hatip ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarındaki kök değerlerin (adalet, sabır, saygı sevgi, sorumluluk, dostluk, dürüstlük, öz denetim, yardımseverlik ve vatanseverlik) ilgili kitaplardaki metinlerde tekrarlanma sıklıkları dikkate alınmadan ne oranda yer aldıklarını tespit etmek için gerçekleştirilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular göz önünde bulundurulduğunda; incelenen ilkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler kitabında en fazla “Üretim Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında, en az ise “İnsanlar Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında kök değerlere yer verildiği görülmektedir. Yine aynı kitapta en fazla yer verilen kök değerler sorumluluk en az yer verilen kök değerler ise adalet olduğu görülmektedir. Bu durum Erbaş (2021) ve Oğuz-Haçat ve Demir, (2020) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Erbaş (2021) tarafından çalışmada, 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki en fazla yer alan değerler arasında sorumluluk değerine en az yer alan değerler arasında da ise adalet değerine yer verildiğine değinilmektedir. Yine Oğuz-Haçat ve Demir (2020) tarafından yapılan çalışmada da bu çalışmanın sonuçlarında olduğu gibi sorumluluk değerinin 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında en fazla yer alan değer olduğu, adalet değerinin ise yine 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında en az yer alan değer olduğu belirtilmektedir.

Öte yandan incelenen ortaokul ve imam hatip ortaokul 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında en fazla kök değeri barındıran öğrenme alanının “Birey ve Toplum” öğrenme alanı, kök değerlere hiç yer verilmeyen öğrenme alanının ise “İnsanlar Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı olduğu görülmektedir. Bunun yanında aynı kitapta en fazla yardımseverlik kök değerinin yer aldığı adalet kök değerinin ise kitapta hiç yer almadığı tespit edilmiştir.

Araştırmada bir başka sonuç ise ortaokul ve imam hatip ortaokul 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan kök değerlere yöneliktir. Bu sonuçta ilgili kitapta en fazla kök değere yer veren öğrenme alanının “Etkin Vatandaşlık” olduğu, hiçbir kök değere yer verilmeyen öğrenme alanının ise “İnsanlar Yerler ve Çevreler” olduğu görülmektedir. Bu kitapta yer alan kök değerlere baktığımızda ise en fazla yer alan kök değerler yardımseverlik olduğu kitapta hiç yer almayan kök değerler ise öz denetim olduğu belirlenmiştir.

Bunun yanında ortaokul ve imam hatip ortaokul 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan kök değerlerin öğrenme alanlarında yer alma durumlarına baktığımızda ise ilgili kitapta en fazla “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında kök değerlerin yer aldığı en az ise “İnsanlar Yerler ve Çevreler” ve “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanlarında kök değerlere yer verildiği görülmektedir. Kitapta en fazla yer verilen kök değerler saygı olduğu bunun yanında dürüstlük ve öz denetim kök değerlerinin kitapta hiç yer almadığı saptanmıştır.

Son olarak ilgili kitaplar içerisinde en fazla kök değer yer aldığı kitabın ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler kitabı olduğu, en az kök değere yer verilen ders kitabının ise ortaokul ve imam hatip

ortaokul 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının olduğu tespit edilmiştir. Bu durum Tabak ve Yaylak (2020) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. İlgili çalışmada incelenen ders kitaplarındaki değerlere 5. sınıf ders kitabında az rastlanıldığına değinilmiştir. Bu durum mevcut çalışmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Bunun yanında tüm sınıflar bazında en fazla kök değeri barındıran öğrenme alanının “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı olduğu, en az kök değer yer aldığı öğrenme alanının da “İnsanlar Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı olduğu belirlenmiştir. Kök değerlerin tüm kitaplar arasında yer alma durumu değerlendirildiğinde ise sabır kök değerinin tüm kitaplarda en az yer alan kök değer, sorumluluk kök değerinin ise tüm kitaplarda en fazla yer verilen kök değer olduğu tespit edilmiştir. Bu durum Erbaş (2021) ve Oğuz-Haçat ve Demir (2020) tarafında hazırlanan çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. Erbaş (2021) tarafından yapılan çalışmada sabır değerinin başta olmak üzere bazı değerlere daha az yer verildiğinden bahsedilmekte; Oğuz-Haçat ve Demir (2020) tarafından yapılan çalışmada da sorumluluk gibi bazı değerlere kitaplarda daha fazla yer verildiğinin altı çizilmektedir.

Tüm bu sonuçlardan hareketle kök değerlerin ilgili kitaplarda dengeli bir şekilde dağılım göstermediği görülmektedir. Bu duruma Güçlü (2019) ve Oğuz-Haçat ve Demir (2020) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarında da ulaşılmıştır. İlgili çalışmalarda, öğrenme alanı ve sınıf düzeyi açısından değerlerin yer alma sıklığının aynı olmadığı tespit edilmiştir. Oysa değerler eğitimi, bir kez değinilerek, bir değere fazla yer vererek bir değere hiç yer vermeyerek başarıya ulaşılabilecek bir faaliyetler değildir. Bundan dolayı ilkokul ve ortaokul-imam hatip ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarındaki metinlerde hem öğrenme alanları hem de kök değerler dikkate alınarak ve dengeli bir dağılım gözetilerek yeniden oluşturulması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aktan, O. ve Padem, S. (2013). İlköğretim 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerinde yer alan değerler, *Asya Öğretim Dergisi*, 1(2), 44-55.
- Akyol, Y. (2015). Ortaokul 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerinde yer alan değerler. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(5), 194-207.
- Alimcan, D. ve Altunay Şam, E. (2017). Sosyal bilgiler dersi boyutunda değerler eğitiminin önemi ve medyanın değerler üzerindeki etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 215, 239-259.
- Aran Can, Ö. ve Demirel, Ö. (2013). Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 151-168.
- Aslan, H. İ., Coşkun-Keskin, S. ve Önder, S. (2019). Ortaokul 6. sınıf İngilizce ders kitaplarında yer verilen değerler. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 4(2), 355-371.

- Australian Government Department of Education, Science and Training. (2006). *Implementing the national framework for values education in Australian schools, final report. (online version)*. http://www.curriculum.edu.au/verve/_resources/VEGPS1_FINAL_REPORT_081106.pdf adresinden edinilmiştir.
- Balcı, F. A. ve Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(1), 195-213.
- Brand, D. L. (1999). *Educating for character in the United States Army: A study to determine the components for an effective curriculum for values education in basic training units*, Unpublished Ph. D. Thesis, South Carolina: South Carolina University.
- Chowdhury, M. (2016). Emphasizing morals, values, ethics, and character education in science education and science teaching, *The Malaysian Online Journal of Educational Science*, 4(2), 1-16. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1095995.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Cummings, W. K. (2009). Globalization, social capital, and values: The case of the Pacific Basin, J. Zajda and H. Daun (Eds.), *Global Values Education: Teaching Democracy and Peace*, Dordrecht Heidelberg London New York: Springer.
- Çetin, İ., Mutluoğlu, A., Yazlık, D. Ö. ve Erdoğan, A. (2021). Ortaöğretim dokuzuncu sınıf matematik ders kitaplarının kök değerler çerçevesinde incelenmesi, *Yaşadıkça Eğitim*, 35(2), 715-732.
- Çiçekli Koç, G., Engin, G. ve Genç, S. Z. (2020). Dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan metinlerin değerler açısından incelenmesi, *Uluslararası Eğitimde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi*, 4(4), 185-194.
- Erbaş, A. A. (2021). Sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlerin sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 23-40.
- Ersoy, F. ve Şahin, T. (2012). Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1535-1558.
- Gökalp, N. (2021). Değer felsefesi, N. Gökalp (Ed.), *Değer çalışmaları içinde*, Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Değer Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi. (ss.7-30).
- Güçlü, H. (2019). *Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi.
- Günör, R. B. (2021). Etik değerler veya değer'in etik boyutu, N. Gökalp (Ed.), *Değer çalışmaları içinde*, Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Değer Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi. (ss.83-96).
- Güzel Candan, D., ve Ergen, G. (2014). 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 134-161.
- Halstead, J. M. and Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research, *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202.
- Halstead, J.M. (2005). Values and values education in schools, J. M. Halstead and M. J. Taylor (Ed.) *Values in education and education in values*, London & Washington, D.C.: Taylor & Francis Group.
- Harris, E. L. (1991). *Identifying integrated values education approaches in secondary schools*. Unpublished Ph. D. Thesis, Texas A&M University, Texas, USA.

- Hatay-Uçar, F. ve Çetinkaya, S. (2021). İlkokul hayat bilgisi ders kitaplarında değerler eğitimi, *Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 271-291.
- İnnalı, H. Ö., Pehlivan, A. ve Aydın, İ. S. (2017). KKTC’de okutulan Türkçe ders kitaplarının değerler eğitimi üzerinden incelenmesi, *Journal of Language Education and Research*, 3(3), 164-180.
- Johansson, E., Emilson, A. and Puroila, A. M. (2018). Mapping the field: What are values and values education about? E. Johansson, A. Emilson and A. M. Puroila (Eds.), *Values Education in Early Childhood Settings, Concepts, Approaches and Practices*, Cham: Springer. (pp.13-31).
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kılcan, T. (2020). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulları matematik ders kitaplarında yer alan kök değerlerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(2), 248-266.
- Kuş, Z., Merey, Z. ve Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 183-214.
- Küçüköğlü, A., Albayrak, F. ve Serin, N. (2020). Değerler eğitimi bağlamında Türkçe dersi: Program ve ders kitaplarının karşılaştırmalı incelenmesi, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(4) , 1499-1518.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2019). *Ders kitapları hakkında merak edilenler*, https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_08/26180800_ders_kitaplari_hakkinda_brsr.pdf, adresinden edinilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı, [MEB], (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Muç, K. ve Pamuk, A. (2020). Tarih ders kitaplarında değerler ve değer aktarım yaklaşımları. *Turkish History Education Journal*, 9(2), 532-548.
- Oğuz Haçat, S. ve Demir, F. B. (2020). Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler açısından incelenmesi, *Journal of History School*, 49, 4443-4466.
- Özay Köse, E. ve Gül, Ş. (2020). Ortaöğretim 9. ve 10. sınıf biyoloji ders kitaplarında yer alan değerler. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (6), 35-45.
- Özensel, E. (2021). Toplumsal değerlerin taşıyıcı kurumu olarak aile ve aile değerleri, N. Gökçalp (Ed.), *Değer çalışmaları içinde*, Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Değer Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi. (ss.61-82).
- Öztürk, T. ve Özkan, Z. S. (2018). Hayat bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler açısından incelenmesi, *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 172-204.
- Robb, B. (1998). What is values education - and so what? *The Journal of Values Education*, 1, 1-11.
- Sayın, V., Orbay, K. ve Altunay Şam, E. (2019). 5. sınıf matematik ders kitabının değerlerimiz açısından incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, (Özel Sayı)*, 161-171.
- Şakiroğlu, Y. (2020). 6. sınıf Türkçe ders kitabının değer aktarımı bağlamında incelenmesi, *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1), 145-161.
- Şentürk, L. ve Aktaş, E. (2015). Türkiye’de ve Romanya’da okutulan ana dili Türkçe ders kitaplarının değer iletimi açısından karşılaştırılması, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 215-243.
- Tabak, S. and Yaylak, E. (2020). The place of root values in social studies textbook, *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 5(8), 1-51.

- Toomey, R. (2009). The double helix and its implications for the professional lifelong learning of teachers, T. Lovat and R. Toomey (Eds.), *Values education and quality teaching*, Science+Business Media B.V.: Springer.
- Türkmenoğlu, M., Akyol, P. ve Çağınlar, Z. (2021). Türkçe ve hayat bilgisi ders kitaplarındaki metinlerin değerler açısından karşılaştırılması. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 1(1), 20–33.
- Türkyılmaz, D. (2021). Geleneksel değerler, N. Gökalp (Ed.), *Değer çalışmaları* içinde, Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Değer Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi. (ss.159-216).
- Yılar, R. (2016). İlettiği değerler açısından ilkökul Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerinde incelemeler, *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 490-506.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin.